

Specifikum Kemurovega cirkusa

1. Iz rok v roke

Doslej še nisem srečala človeka, ki bi mu bil podoben. Njega pa sem morala spoznati, ker je bil naš najbližji sosed. Njegove štiri hčerke so ga klicale Kemura, drugi ljudje pa, kakor kdo. Moj oče Mujo mu je v glavnem pravil Cirkusant, njegovi družini pa na splošno – cirkusantje. Če imaš za prve sosede cirkusante, se jim moraš postaviti po robu z neko bolj umirjeno varianto, sicer se lahko cirkuške predstave mimogrede sprevržejo v dramo.

Pravzaprav niti ne vem, od kod je prišel ali katere svetove je pred tem prejezdil na svojem hrupnem motorju – toda prispel je, kot pravijo, ravno ob pravem času, da se je zagledal v slabotno Kano in se z njo poročil. V poročnem paketu je dobil kokošja prsa, za pest koščic in precej veliko posest banjaluškega sedlarja Abdulkerima Poturovića.

Zgodba, ki se je vseskozi spreminjala – pač glede na to, kdo jo je pripovedoval – mi je razodela, da nekateri ljudje, tako kot tudi predmeti, potegnejo iz klobuka usodo, da bodo romali iz rok v roke. Iz roke v roko, vse do Banja Luke, pravijo. Tako je tudi naš Kemo odraščal v nekakšni sirotišnici, od koder je odšel v partizane. Nekje ob Savi je padel v ujetništvo, nato pa je bil odgnan v delovno taborišče v Nemčiji. Ob koncu vojne jo je od tam, po vseh nepreverjenih zgodbah, popihal v Rusijo. Nato ga je usoda pripeljala naravnost v nekakšen povprečen cirkus. Tam je živel nekaj let. Sprva je oskrboval konje, nato jih je dresiral, nazadnje pa je tudi sam dobil točko v predstavah.

Zaradi spleta ugodnih okoliščin se je prebil v večji, bolj znamenit cirkus, ki je potoval po socialističnih državah; in tako se je Kemo lepega dne izkrcał na Čehoslovaškem. Tam je ostal dobrega pol leta, dokler ni enainpetdesetega leta na svojem motorju končno prilezel v Jugoslavijo. Za krajši čas se je ustalil v Čakovcu, kjer se je nastanil pri nekem pajdašu z bojišča. Ker je bil ta strojevodja, se nista mogla družiti drugače, kot da sta skupaj potovala z vlaki po Jugi.

Tako je Kemo ugotovil, da bi bilo takšno delo primerno tudi zanj. Končal je za to potrebne šole in pripravništvo v Zagrebu, nato pa so ga prvič sprejeli v državno službo v Banja Luki.

V naš kraj se je, pravijo, pripeljal z motorjem – skupaj s svojo nevesto. Mene takrat še ni bilo na svetu. Pozneje pa, ko sem že bila, in so mi pripovedovali to zgodbo, sem vprašala, kar bi vprašal vsakdo:

– Zakaj nista prišla z vlakom?

Nikoli nisem prejela jasnega odgovora, nasploh pa sem se lahko zadovoljila z dobrososedsko pripombo, ki jo je običajno navrgel moj oče: – Jebeš budalo! To je – povedano na kar najbolj zgoščen način – pomenilo, da nam ni mogel priropotati z vlakom v sosesko.

Pravijo, da je z vlakom prišlo pohištvo – Kanina dota. Naselila sta se v stari bosanski hiši, zapuščini tedaj že pokojnega tastovega tasta.

No, te hišice pa se že spominjam.

2. Fond skupne porabe

Poletje je, dvainosemdesetega leta – vroče in bedno. Vrzel med Brozom in Markovičem. Obdobje vica, ki se zares dogaja na meji med Italijo in Jugoslavijo. Kličejo si med sabo graničarji.

Italijani: – Eeej, pri vas ni detergenta, kave, banan, limon, citostatikov ...

Naši: – Eeej, vi pa nimate socializma!

Italijani: – Eeej, kmalu ga bomo imeli tudi mi, če bog da!

Naši: – Ha, ha, ha! Potem pa ne boste imeli detergenta, kave ...

– Za tepce je življenje zmeraj šala – je stvar komentiral moj takratni šef.
– Kaj pa je za pametne? – vprašam.
– Uh, dajmo! Zresnite se in opravite vsak svoje delo.
– Šefe, kdaj dobimo regres? – vpraša kolegica Azra.
– Letos ne bo regresa. Dobro veste, da po končnem obračunu ni bilo namenjeno nič za fond skupne porabe – strokovno poroča brkati.

Vsi smo bruhnili v smeh. Do konca delovnega dne je bila nato poslovna konverzacija med nami vljudna in resna.

– Zaboga, kolega, zakaj imate na sebi tako umazano srajco?
– Polil sem po njej kavo, draga kolegica.
– Kaj pa, če bi si jo oprali?
– Z veseljem, vendar nimam detergenta.
– Zakaj ne poskusite z limoninim sokom?
– Ker moj limonovec letos ni obrodil – zato, draga kolegica.
– Ne bodite žalostni, kolega. Umazan človek je srečen človek. Srečen človek pa je dober človek. Dobri in tepec pa sta brata. In za tepce je življenje zmeraj šala.
– Če bosta takole nadaljevala, bom podal prijavo disciplinski komisiji – je obljubil šef.

Čez nekaj časa ...

– Veste, draga kolegica, kdo si je izmislil fonde?
– Ne, kolega, ne vem. Sicer pa sem že tri leta pripravnica. Kaj neki bi sploh lahko vedela? Poučite me, prosim.
– Disciplinska komisija, draga kolegica. Tam za kazni razporejajo v poslovni fond opice, v rezervnega banane, v fond skupne porabe pa citostatike.
– Kolega, oprostite, ampak zakaj bi potrebovali citostatike?
– Zato, cenjena kolegica, ker opice, ki dolgo ne zaužijejo banan, dobijo rak na debelem črevesu.
– Dajte no, kolega, vi se prav res spoznate na vse. Za vas je življenje gotovo pesem.
– O, ne, draga kolegica. Moje življenje je šala. Bosanci uživamo v humorju *nostro conto*.
– Mislite na Sulja in Muja, dragi kolega?
– Mislim na dobro kavo s švicarsko čokolado, kolegica draga.

In tako ... Plošča se vrti, do blaznosti, torej do vica. Na šefovi mizi zazvoni telefon. Klic je zame. Edina spodobna Kemurova potomka, kot samo sebe najraje imenuje Hazba. Govori, sprašuje in se smeje. Nekaj mesecev se nisva ne videli ne slišali. Že dolgo ne živim več v njeni soseščini. Ko končno pridem do besede, tudi sama vprašam.

– Jebiga – pravi. – Veš, kako je govoril Kemura.
– Naš Zara-Kemo – pravim. – Daj, spomni me, kako že?
– Življenje je velikanska kurba, kolikor starejša, toliko bolj odvratna.

– Mi pa smo ravno danes ugotovili, da je življenje šala – pravim jaz.
– Aha – reče – posebno za mojo Kano.
Šele takrat sem se spomnila na njeno mater in jo vprašala zanjo.
– V Zenici je, v bolnišnici. Dobiva citostatike – pravi. Njen glas zveni navadno, enakomerno, kakor da bi govorila: V Makarski je, na morju. Sonči se in kopa. Ne vem, kaj bi rekla. Nato sama spregovori namesto mene.
– Dobro bo. Vse mogoče bolezni je že prebolela. Kemurov Incitatus mora tovoriti naprej svoje svete dolžnosti.
Ne zdi se mi smešno. Nisem kos cirkusantom. Njihove veščine so prignane do virtuoznosti, Hazbine pa so sploh *non plus ultra*.
– Kdaj jo boš šla obiskat? – vprašam. – Lahko bi šla s tabo. Če bi ji bilo do tega, seveda.
– Nima pojma, do česa ji je. Ponavadi je pošteno napitana s heptanonom in tudi mene zamenjuje za svojo rajnko mater. Če ji ponudim kar koli, kar bi lahko pojedla, pravi – ne bom ješprena. Kar naprej kuhaš ješpren in me tepeš, če ne pojem. – Priznam, zabavno je biti mati svoji materi.
Smeje se, jaz pa se živčno vrtim. Tičim v enaki pasti kot v otroštvu. Nazadnje izdavam:
– Lahko kako pomagam?
Zahahlja se in oddeklamira:

Misterij po kraju samotnem stopa
in Gaji nekaj govori z besedo nemo.

– Težiš mi – pravim. – Ob tebi človeka prime, da bi požgal Narodno knjižnico.
– Nečisto seme neronovsko! – se zareži Hazba. – Kruh moj vsakdanji bi zdrobila v prah in pepel!
– Vse bolj odurna postajaš – pravim. – Debele knjige so dokončno naredile monstruma iz tebe.
– Lutkica, tako gre to; življenje je velikanska kurba. Ampak če hočeš, greš lahko bivakirat z menoj v bolnišnico.
– Ne razumem – pravim.
– Nočni nadzornik sem, v rajnu na Crkvicah – mi pojasnjuje. – Imam pisni ukaz njegovega veličanstva, direktorja bolnišnice, naj ponoči bedim nad Kaninimi mističnimi izkušnjami.
– Težka si kot črna zemlja – pravim. – Povej to z mojimi besedami.
– Usmili se me, ne pusti se prositi! Bi prebila kakšno noč z menoj v prelepih poslopih socialističnih hlevov, ki jim pravijo bolnišnica?
– Bih – odvrnem, ne da bi se mi sanjalo, v kaj se spuščam.
– Tvojo kratico za Bosno in Hercegovino bom razumela kot – ja, zelo rada – me Hazba še naprej cvre v svoji ponvi.

Prevod Martina Soldo